

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI

Delegatura w Bydgoszczy

LBY-4101-10-01/2012

P/12/094

WYSTĄPIENIE POKONTROLNE

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI

Delegatura w Bydgoszczy

ul. Wały Jagiellońskie 12, 85-950 Bydgoszcz

T +48 52 567 58 00, F +48 52 567 58 60

lby@nik.gov.pl

I. Dane identyfikacyjne kontroli

Numer i tytuł kontroli	P/12/094 – Profilaktyka narkomanii w szkołach
Jednostka przeprowadzająca kontrolę	Najwyższa Izba Kontroli Delegatura w Bydgoszczy
Kontroler	Karolina Lahutta, specjalista k.p., upoważnienie do kontroli nr 83081 z dnia 17 września 2012 r. (dowód: akta kontroli str. 1-2)
Jednostka kontrolowana	Szkoła Podstawowa nr 63 w Bydgoszczy, ul. Goszczyńskiego 3, 85-134 Bydgoszcz, zwana dalej „Szkołą”
Kierownik jednostki kontrolowanej	Elżbieta Wiewióra, Dyrektor Szkoły (dowód: akta kontroli str. 3)

II. Ocena kontrolowanej działalności

Ocena ogólna

Uzasadnienie oceny ogólnej

Najwyższa Izba Kontroli pozytywnie ocenia¹ opracowanie w Szkole Szkolnego Programu Profilaktyki oraz oparcie sporządzanych co roku aneksów do tego programu o diagnozę problemów wychowawczych Szkoły. Zastrzeżenia NIK dotyczą niespójności dokumentów planistycznych, częściowo niejednoznaczne zdefiniowanie zadań programu oraz niewypracowanie obiektywnie weryfikowalnych mierników pozwalających na rzetelną ewaluację programu pod kątem skuteczności podejmowanych działań.

Izba pozytywnie ocenia realizację wśród uczniów Szkoły programu profilaktycznego o naukowo potwierdzonej skuteczności, zamieszczonego w Banku Programów Profilaktycznych Ośrodka Rozwoju Edukacji, jak również podejmowanie działań z zakresu profilaktyki narkomanii w szerokim kontekście działań profilaktycznych oraz intensywną współpracę Szkoły z innymi instytucjami wspierającymi działalność profilaktyczno-wychowawczą. Jednocześnie NIK wskazuje na występujące nieprawidłowości w prowadzeniu dokumentacji szkolnej.

¹ Najwyższa Izba Kontroli stosuje 3-stopniową skalę ocen: pozytywna, pozytywna mimo stwierdzonych nieprawidłowości, negatywna.

III. Opis ustalonego stanu faktycznego

1. Planowanie działań z zakresu profilaktyki narkomanii

1.1. Szkolny Program Profilaktyki

Opis stanu
faktycznego

Zgodnie z załącznikiem nr 2 do rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 23 grudnia 2008 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół², zwanym dalej „załącznikiem nr 2”, działalność edukacyjna szkoły jest określona m.in. przez program profilaktyki dostosowany do potrzeb rozwojowych uczniów oraz potrzeb danego środowiska, obejmujący wszystkie treści i działania o charakterze profilaktycznym.

Koordynowanie prac z zakresu profilaktyki wychowawczej i zdrowotnej należało do zadań pedagogów szkolnych, Pani Małgorzaty Tomkiewicz i Pani Doroty Lisowskiej, na podstawie § 41 Statutu Szkoły. Wspieranie wychowawców klas i zespołów w działaniach wynikających z programu profilaktycznego przypisano natomiast w § 42 Statutu do zadań psychologa szkolnego, którym w okresie objętym kontrolą były Pani Małgorzata Mysza i Pani Małgorzata Myślińska.

(dowód: akta kontroli str. 4-29)

W okresie objętym kontrolą, tj. w latach 2010-2012, w Szkole obowiązywał Szkolny Program Profilaktyki (zwany dalej „SPP”) o nieokreślonej perspektywie czasowej, opracowany w IV kwartale 2002 r. przez powołaną do tego celu komisję działającą pod przewodnictwem pedagog szkolnej, Małgorzaty Tomkiewicz. Do kontroli nie okazano dokumentów poświadczających przyjęcie SPP w latach 2002/2003.

Zgodnie z zapisami SPP Dyrektor Szkoły była odpowiedzialna za koordynację i monitorowanie przebiegu realizacji programu.

(dowód: akta kontroli str. 4-45)

Wchodząca w skład komisji ds. opracowania SPP, psycholog szkolna Dorota Lisowska uczestniczyła w dwóch szkoleniach dotyczących SPP, tj. w jednodniowym warsztacie pt. „Budowanie szkolnego programu profilaktyki”, zorganizowanym w październiku 2003 r. przez Gminną Komisję Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w Szubinie oraz w 30-godzinny szkoleniu pt. Ewaluacja Szkolnych Programów Wychowawczych i Profilaktyki” przeprowadzonym na przełomie października i listopada 2003 r. przez Niepubliczną Placówkę Doskonalenia Nauczycieli przy Pomorsko-Kujawskim Centrum Demokracji Lokalnej Fundacja Rozwoju Demokracji Lokalnej w Bydgoszczy.

(dowód: akta kontroli str. 46-47)

Cele działań profilaktycznych określonych w SPP były następujące:

1. Kształtowanie osobowości dziecka i wspieranie jego rozwoju w przyjaznym, bezpiecznym i zdrowym środowisku.
2. Wyposażenie uczniów w konstruktywne sposoby radzenia sobie w trudnych sytuacjach.
3. Wzmacnianie więzi emocjonalnej z rodziną.
4. Kształtowanie dobrych relacji z dorosłymi.

² Dz. U. z 2009 r., Nr 4, poz. 17 rozporządzenie obowiązywało do dnia 31 sierpnia 2012 r.

5. Wdrażanie do zdrowego trybu życia.

(dowód: akta kontroli str. 4-29)

Równolegle do SPP w Szkole funkcjonowały roczne plany działań profilaktycznych, którym nadano formę aneksu do SPP, ukierunkowane na osiągnięcie celu głównego określonego dla każdego roku odrębnie, zwane dalej „Aneksami”.

(dowód: akta kontroli str. 34-42)

Aneksy wprowadzające cele i zadania na lata szkolne 2010/2011 i 2011/2012 zostały zaakceptowane przez Radę Rodziców oraz Radę Pedagogiczną Szkoły odpowiednio we wrześniu 2010 r. i wrześniu 2011 r.

(dowód: akta kontroli str. 48-58)

Celami głównymi ww. planów wprowadzonych Aneksami były: w roku szkolnym 2010/2011 - współpraca szkoły ze środowiskiem wywierającym wpływ na wychowanie i rozwój ucznia, w roku szkolnym 2011/2012 - redukcja agresji i przemocy wśród uczniów poprzez uczenie brania odpowiedzialności za siebie i innych członków społeczności szkolnej.

(dowód: akta kontroli str. 34,42)

SPP oparty został o analizę wypracowanych dokumentów mających wpływ na konsultowanie SPP, tj. programu wychowawczego, szkolnego programu nauczania, szkolnego systemu oceniania i planu rozwoju szkoły.

(dowód: akta kontroli str. 30, 59)

Aneksy oparte zostały na diagnozie zachowań problemowych występujących wśród uczniów Szkoły oraz ich przyczyn, ustalonych w oparciu o sporządzane co semestr przez pedagoga szkolnego opracowania dotyczące sytuacji dydaktyczno-wychowawczej w klasach IV-VI oraz sporządzane przez wicedyrektora Szkoły zestawienia klasyfikacji uczniów klas I-III. Jako narzędzie diagnostyczne wykorzystywane były dwójakiego rodzaju ankiety: wypełniane przez wychowawców klas IV-VI oraz klas 0-III. W ankietach wypełnianych w klasach IV-VI zestawiano informacje o uczniach z istotnymi problemami wychowawczymi, o uczniach zagrożonych niedostosowaniem społecznym, sytuacji rodzinnej uczniów mogącej mieć wpływ na zachowania ryzykowne. W ankietach wypełnianych przez wychowawców klas 0-III zbierano informacje o sytuacji wychowawczej w klasie, uczniach z trudnościami wychowawczymi i szkolnymi. Zgodnie z wynikami tej diagnozy do głównych zachowań problemowych występujących wśród uczniów Szkoły w latach 2010-2011 należały w obu latach szkolnych objętych kontrolą: agresja fizyczna i psychiczna, przemoc, wagary, palenie papierosów, niszczenie i zabór mienia, udział poza szkołą w „negatywnych” grupach.

Wyniki diagnozy nie zostały zamieszczone w rocznych planach działań profilaktycznych.

(dowód: akta kontroli str. 34-42, 59, 63-100)

Działania z zakresu profilaktyki narkomanii nie stanowiły w SPP samodzielnego obszaru działań profilaktycznych, stanowiąc jedynie element oddziaływań Szkoły ukierunkowanych na inne cele SPP, w szczególności wdrażanie do zdrowego trybu życia oraz kształtowanie osobowości dziecka i wspieranie jego rozwoju w przyjaznym, bezpiecznym i zdrowym środowisku.

Program ten nie grupował zaplanowanych w nim działań według obszarów odpowiadających poszczególnym zachowaniom problemowym, a poszczególne działania SPP, nazwane przez twórców „poziomymi realizacjami zadań”, wymienione

zostały w podziale na ich realizatorów (dyrektor, pedagodzy szkolni, logopeda, wychowawcy klas i nauczyciele, rodzice). Jednocześnie określał on adresatów działań profilaktycznych – trzy grupy: uczniów, nauczycieli i rodziców – przypisując do każdej z tych grup spodziewane efekty, jakie wobec niej przyniesie jego realizacja.

(dowód: akta kontroli str. 30-42)

W SPP założono również strategię ewaluacyjną programu, zaznaczając że narzędzia z diagnozy będą służyły badaniu skuteczności danego programu. Jako narzędzia diagnostyczne w SPP założono: informacje zwrotne od nauczycieli, rodziców, uczniów, obserwacje zachowań uczniów, plebiscyt życzliwości i niechęci³, konkursy dla uczniów, kwestionariusze ankiet i analizę dokumentów szkolnych.

(dowód: akta kontroli str. 32)

Problematyka narkomanii obecna była w SPP poprzez wyszczególnienie:

- w zadaniu ogólnym SPP - zadania przekazywania wiedzy o środkach uzależniających i ich wpływie na równowagę organizmu,
- w zadaniach pedagogów szkolnych - zadań w zakresie prowadzenia zajęć profilaktycznych związanych z określonymi problemami, terapii pedagogicznej, współpracy z instytucjami wspierającymi profilaktykę, prowadzenia zajęć profilaktycznych „Trzeci Elementarz”, „Spójrz inaczej”,
- w zadaniach wychowawców i nauczycieli - zadań w zakresie doskonalenia kompetencji w zakresie wczesnej profilaktyki uzależnień, cyklicznego realizowania programu wychowawczo-profilaktycznego „Spójrz inaczej”, udziału w szkoleniu na temat substancji uzależniających, przekazywania informacji o mechanizmach uzależnień i środkach chemicznych,
- w spodziewanych efektach dotyczących ucznia - posiadanie informacji o substancjach psychoaktywnych i mechanizmach uzależnień.

(dowód: akta kontroli str. 30-42)

Spośród ww. działań związanych z profilaktyką uzależnień, sześć⁴ sformułowanych zostało w sposób niejednoznaczny lub jednoznaczny tylko co do rodzaju, ale bez konkretyzacji formy działania. Podobnie niejednoznacznie określona została grupa nauczycieli, która zobligowana została do podejmowania działań w ramach programu, tj. nie sprecyzowano, czy zapisy dotyczą całego grona pedagogicznego, czy też wybranych nauczycieli.

(dowód: akta kontroli str. 30-42)

W Aneksach nie założono działań bezpośrednio ukierunkowanych na profilaktykę narkomanii. Wyszczególniono w nich zoperacjonalizowane cele i zadania, a do każdego z zadań przypisano konkretne działania, formy ich realizacji i realizatorów. W dokumentach tych nie wskazano spodziewanych efektów podejmowanych działań.

(dowód: akta kontroli str. 34-42)

Dyrektor Szkoły Elżbieta Wiewióra wyjaśniła w tym zakresie, że cele i działania planowane do realizacji wynikają z potrzeb rozwojowych dzieci oraz stanu

³ narzędzie diagnostyczne oparte na ankietach wypełnianych przez dzieci, pozwalające ustalić pozycję dzieci w klasie, tj. dzieci najbardziej lubiane oraz dzieci odrzucone przez klasę.

⁴ prowadzenie zajęć profilaktycznych związanych z określonymi problemami, terapia pedagogiczna, współpraca z instytucjami wspierającymi profilaktykę, doskonalenie kompetencji w zakresie wczesnej profilaktyki uzależnień, udział w szkoleniu na temat substancji uzależniających, przekazywanie informacji o mechanizmach uzależnień i środkach chemicznych.

faktycznego istniejących zagrożeń oraz że od wielu lat nie zaobserwowano w Szkole zagrożeń związanych z uzależnieniem od narkotyków.

Zgodnie z wyjaśnieniami Dyrektor Szkoły, nowoczesna profilaktyka uzależnień oparta jest przede wszystkim na wiedzy o przyczynach sięgania przez ludzi po środki uzależniające, a działania z jej zakresu ukierunkowane są na wzmacnianie czynników chroniących oraz likwidowanie czynników ryzyka, szczególnie na I i II etapie edukacji. Dlatego też zaplanowane w Szkole w latach szkolnych 2010/2011 i 2011/2012 działania profilaktyki uzależnień koncentrowały się na wzmacnianiu i inicjowaniu czynników chroniących w obszarze kompetencji społecznych, budowaniu zdolności do rozumienia innych ludzi i samoakceptacji, ograniczeniu i likwidowaniu czynników ryzyka poprzez udzielanie pomocy dzieciom mającym trudności w nauce oraz przejawiającym zachowania nieakceptowane przez organizowanie zajęć terapeutycznych indywidualnych i grupowych. Ponadto zaplanowano wzmacnianie kompetencji wychowawczych rodziców. Dyrektor Szkoły wskazała ponadto, że na etapie szkoły podstawowej, w której nie zdiagnozowano problemu sięgania przez uczniów po środki odurzające, nie ma potrzeby wyodrębniania z ogólnych działań profilaktycznych działań w obszarze profilaktyki narkomanii. Badania naukowe wskazują bowiem, że często jest dziełem przypadku, po jaki środek uzależniający dziecko sięgnie w przyszłości. Dlatego też profilaktyka uzależnień, w szczególności narkomanii, nie funkcjonowała w latach szkolnych objętych badaniem w aneksach do SPP jako odrębny obszar działań profilaktycznych Szkoły. Jednakże każde działanie zaplanowane w tych dokumentach zmierzające do wsparcia emocjonalnego, a nawet materialnego uczniów Szkoły i ich rodziców, jest działaniem z zakresu profilaktyki uzależnień, w szczególności zaś za takie uznać należy realizację programu wychowawczo-profilaktycznego „Spójrz inaczej”, włączenie się do akcji „Owoce w szkole”, „Szkłanka mleka”, „Szkoła bez przemocy”, a także pozostałych programów profilaktycznych, w tym autorskich realizowanych przez pedagogów, psychologów i wybranych nauczycieli.

(dowód: akta kontroli str. 103-104, 292-294)

Przewidziane do realizacji w ramach SPP programy profilaktyczne „Trzeci Elementarz” oraz „Spójrz inaczej” były programami o potwierdzonej skuteczności, zamieszczonymi w Banku Programów Profilaktycznych ORE.

Działania z zakresu profilaktyki uzależnień umiejscowione zostały w szerszym kontekście profilaktyki: propagowania aktywnego stylu życia, edukacji prozdrowotnej, działań na rzecz bezpieczeństwa i akceptacji uczniów oraz umiejętności radzenia sobie w trudnych sytuacjach.

Przy opracowywaniu Aneksów na lata 2010/2011 i 2011/2012 założono działania realizowane we współpracy ze Strażą Miejską, Komendą Miejską Policji w Bydgoszczy, Poradnią Psychologiczno-Pedagogiczną nr 2 w Bydgoszczy, Miejskim Domem Kultury nr 2 w Bydgoszczy, Radą Osiedla Szwederowo, Bydgoskim Ośrodkiem Rehabilitacji, Terapii Uzależnień i Profilaktyki BORPA (dalej „BORPA”).

(dowód: akta kontroli str. 34-42)

SPP oraz Aneksy nie zakładały harmonogramu zaplanowanych działań wskazującego kiedy i jak długo realizowane będą poszczególne działania. Nie zawierały także mierników skuteczności i efektywności osiągniętych celów.

(dowód: akta kontroli str. 30-42)

Ustalone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie nie stwierdzono nieprawidłowości

Uwagi dotyczące
badanej działalności

NIK zwraca uwagę na niespójność dokumentacji planistycznej w zakresie działań profilaktycznych. Niespójność ta wynikała z:

- opracowania SPP i Aneksów według innej koncepcji planowania zadań: SPP w układzie podmiotowym, aneksów w układzie przedmiotowym,
- wyodrębnienia działań zaplanowanych w SPP i w Aneksach w oparciu o inne przesłanki: w SPP w oparciu o analizę wypracowanych dokumentów (szkolnego programu wychowawczego, szkolnego programu nauczania, szkolnego systemu oceniania, planu rozwoju szkoły; w Aneksach w oparciu o diagnozę zachowań problemowych,
- założenia w SPP działań bezpośrednio odnoszących się do profilaktyki uzależnień, takich jak: przekazywanie przez nauczycieli informacji o mechanizmach uzależnień i środkach chemicznych, udział w szkoleniach na temat substancji uzależniających, prowadzenie zajęć profilaktycznych „Trzeci Elementarz”, „Spójrz inaczej”, które to działania nie zostały - poza programem „Spójrz inaczej” przewidzianym do realizacji w roku szkolnym 2011/2012 - powtórzone w aneksach do SPP na lata 2010/2011 i 2011/2012. W latach szkolnych 2010/2011 i 2011/2012 nie realizowano zajęć profilaktycznych w ramach programu „Trzeci Elementarz”. Podobnie w Aneksach z lat 2010/2011 i 2011/2012 nie zaplanowano udziału Szkoły w akcji „Uwolnijmy dzieci od dymu tytoniowego” (realizowanej w Szkole w ww. okresie), przewidzianej do realizacji w SPP pod hasłem „Współpraca z Fundacją Oddech Nadziei”.

Dyrektor Szkoły Elżbieta Wiewióra, wyjaśniła m.in. że niespójności te wynikają z opracowania SPP w 2002 r. w okresie, kiedy w Szkole uczyła się jeszcze młodzież gimnazjalna; ponadto w międzyczasie zmieniło się podejście do profilaktyki uzależnień. Wskazała również, że SPP nie jest traktowany - z uwagi na brak perspektywy czasowej - jako bezwzględnie obowiązujący, że Szkoła koncentruje swoje działania na realizacji działań opisanych w aneksach, a SPP stanowi zbiór otwarty, z którego czerpać mogą nauczyciele, gdy widzą taką potrzebę.

Zdaniem NIK dostosowanie programu profilaktyki do potrzeb rozwojowych uczniów i potrzeb danego środowiska, o czym mowa w załączniku nr 2, determinuje konieczność zaplanowania spójnych w wyrazie działań o charakterze profilaktycznym i wyklucza możliwość opcjonalnego korzystania w zależności od potrzeb z działań rodzajowo innych (w szczególności silniejszych w wyrazie) niż opisane Szkolnym Programem Profilaktyki. Dopuszczenie takiej możliwości oznaczałoby bowiem w praktyce niedostosowanie planowanych działań do potrzeb Szkoły wynikających z diagnozy zachowań problemowych.

Ponadto w ocenie NIK brak założenia obiektywnie weryfikowalnych wskaźników osiągnięcia celów i opisana powyżej niespójność działań planistycznych utrudnia właściwą ewaluację SPP i ocenę skuteczności programu.

1.2. Plany doskonalenia nauczycieli

Opis stanu
faktycznego

Na lata szkolne 2010/2011 i 2011/2012 przygotowano plany Wewnątrzszkolnego Doskonalenia Nauczycieli obejmujące roczne plany szkoleń i warsztatów nauczycieli Szkoły (zwane dalej „WDN 2010/2011” oraz „WDN 2011/2012”).

Zarówno WDN 2010/2011, jak i WDN 2011/2012 nie przewidywał szkoleń nauczycieli w obszarze profilaktyki narkomanii. Szkolenia z tego zakresu były

zaplanowane w SPP bez wskazania daty realizacji tego zadania i konkretyzacji szkolenia.

(dowód: akta kontroli str. 31,105-111)

Dyrektor Szkoły Elżbieta Wiewióra, w kwestii niezaplanowania w latach szkolnych 2010/2011 i 2011/2012 szkoleń nauczycieli w zakresie związanym z profilaktyką narkomanii, wyjaśniła m.in., że plany doskonalenia zawodowego wynikają z diagnozy zagrożeń, ewaluacji wewnętrznej, sprawowanego nadzoru pedagogicznego, podsumowania pracy wychowawczej i potrzeb edukacyjnych nauczycieli, a analiza wniosków z różnych obszarów pracy wychowawczej Szkoły nie wykazała symptomów zagrożenia narkomanią, natomiast pojawiło się w Szkole wiele innych zagrożeń.

(dowód: akta kontroli str. 114)

Pedagodzy i psycholog szkolny zostali przeszkoleni w tematyce związanej z uzależnieniami, jednakże żadne z tych szkoleń nie odbyło się w okresie objętym kontrolą. Ponadto 43 spośród 89 zatrudnionych w Szkole nauczycieli posiada przygotowanie do prowadzenia zajęć z dziećmi wg Programu Profilaktyki Uzależnień „Spójrz inaczej”.

(dowód: akta kontroli str. 120-126)

Szkolenie rady pedagogicznej w zakresie profilaktyki uniwersalnej, w tym alkoholowej i narkomanii, przewidziane zostało w planie wewnątrzszkolnego doskonalenia nauczycieli na rok szkolny 2012/2013.

(dowód: akta kontroli str. 295-296)

Ustalone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie nie stwierdzono nieprawidłowości.

1.3. Procedury postępowania w sytuacjach szczególnych zagrożeń

Opis stanu
faktycznego

Strategia działań wychowawczych i zapobiegawczych oraz interwencyjnych wobec dzieci i młodzieży zagrożonych uzależnieniem, o której mowa w § 10 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 31 stycznia 2003 r. w sprawie szczegółowych form działalności wychowawczej i zapobiegawczej wśród dzieci i młodzieży zagrożonych uzależnieniem⁵, zwanego dalej „rozporządzeniem MENiS”, nie została w Szkole opracowana. Statut Szkoły nie przewidywał utworzenia ww. strategii.

(dowód: akta kontroli str. 4-29,116-119)

Dyrektor Szkoły Elżbieta Wiewióra wyjaśniła m.in., że Szkoła nie posiada jednego dokumentu nazwanego Strategią, ale zadania Szkoły w obszarze wychowawczym i zapobiegawczym znajdują się w wielu innych dokumentach, w szczególności Koncepcji Rozwoju i Funkcjonowania Szkoły.

(dowód: akta kontroli str. 116-119)

W Szkole opracowano niektóre elementy strategii, wymienione w rozporządzeniu MENiS. W okresie objętym kontrolą w Szkole funkcjonowały:

- procedury postępowania w sytuacjach zagrożenia, w tym związanych ze środkami odurzającymi i substancjami psychotropowymi,

⁵ Dz. U. Nr 26, poz. 226.

- formy współpracy Szkoły z Policją.

(dowód: akta kontroli str. 127-136)

Wprowadzone w Szkole procedury postępowania w sytuacjach zagrożenia były zgodne z „Procedurami postępowania nauczycieli i metodami współpracy szkół z Policją w sytuacjach zagrożenia dzieci oraz młodzieży przestępczością i demoralizacją, w szczególności: narkomanią, alkoholizmem, prostytutką”⁶.

(dowód: akta kontroli str. 127-136)

Oprócz wprowadzenia procedur zaproponowanych w ww. opracowaniu, w Szkole opracowano również procedurę postępowania w przypadku stwierdzenia, że na jej terenie przebywają osoby dorosłe będące pod wpływem alkoholu lub innych środków odurzających.

(dowód: akta kontroli str. 135)

Ustalone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie nie stwierdzono nieprawidłowości.

Ocena częściowa

Najwyższa Izba Kontroli ocenia pozytywnie działalność kontrolowanej jednostki w zbadanym zakresie, wnosząc jednakże zastrzeżenia co do spójności dokumentów planistycznych, niejednoznacznego formułowania zadań i wskazując na potrzebę zapewnienia mierzalności osiąganych celów.

2. Wdrażanie działań z zakresu profilaktyki narkomanii

2.1. Realizacja działań profilaktycznych

Opis stanu
faktycznego

W latach szkolnych 2010/2011 i 2011/2012 w Szkole zrealizowane zostały następujące działania z zakresu profilaktyki narkomanii, wynikające z SPP lub Aneksów do tego programu:

- omówienie tematu związanego z mechanizmami uzależnień i skutkami zażywania narkotyków w klasach IV-VI: w roku szkolnym 2010/2011 przez wychowawców 2 z 7 klas piątych i 3 z 7 klas szóstych, w roku szkolnym 2011/2012 przez wychowawców 2 z 6 klas czwartych, 5 z 7 klas piątych i 3 z 7 klas szóstych - podczas 45 minut, w trakcie godziny wychowawczej,
- omówienie tematu związanego z asertywnością lub sposobami radzenia sobie z trudnymi emocjami w klasach IV-VI: w roku szkolnym 2010/2011 przez wychowawców 1 z 7 klas czwartych, 5 z 7 klas piątych i 1 z 7 klas szóstych, w roku szkolnym 2011/2012 przez wychowawców 4 z 6 klas czwartych, 1 z 6 klas piątych i 2 z 7 klas szóstych - podczas 45 minut w trakcie godziny wychowawczej;
- omówienie tematu związanego ze środkami odurzającymi i postawami wobec nich, w tym szkodliwością zażywania leków bez wskazań lekarza, w klasach I-II: w roku szkolnym 2011/2012 w 4 z 7 klas pierwszych, 5 z 7 klas drugich, 3 z 5 klas trzecich - na zajęciach dydaktycznych,
- realizacja elementów programu profilaktycznego „Spójrz inaczej” w roku szkolnym 2010/2011 w 4 z 6 klasach piątych, a w roku szkolnym 2011/2012 w 4 z 7 klasach szóstych oraz - zgodnie z wyjaśnieniami Dyrektora Szkoły –

⁶ Modelowe procedury postępowania nauczycieli opracowane w ramach jednego z modułów Krajowego Programu Zapobiegania Niedostosowaniu Społecznemu i Przestępczości wśród Dzieci i Młodzieży.

w całym okresie objętym kontrolą we wszystkich klasach edukacji wczesnoszkolnej (37 klas).

(dowód: akta kontroli str. 152-168)

Zgodnie z wyjaśnieniami Dyrektor Szkoły Elżbieta Wiewióry, z uwagi na brak w siatce godzin czasu na realizację zadań profilaktycznych, treści te (program „Spójrz inaczej”) z konieczności łączone są z treściami dydaktycznymi. Dyrektor Szkoły wskazała, że od kilku lat nie dysponuje dodatkowymi godzinami, które może przeznaczyć na realizację tylko i wyłącznie programu wychowawczo-profilaktycznego, a w SPP pozostały zapisy z okresu, kiedy Dyrektor dysponował takimi godzinami.

(dowód: akta kontroli str. 293)

Oprócz ww. działań w Szkole prowadzono w okresie objętym kontrolą 4 programy dotyczące profilaktyki nikotynowej: „Uwolnijmy dzieci od dymu tytoniowego”, „Znajdź właściwe rozwiązanie”, „Czyste powietrze wokół nas”, „Nie pal przy mnie proszę”, akcję pod hasłem „Dzień bez papierosa”, w ramach której wyświetlono film „Nikotyna – legalny narkotyk”, 2 programy poświęcone bezpieczeństwu realizowane przez Straż Miejską w Bydgoszczy i Policję, program „Szkoła bez przemocy”, 2 programy promujące zdrowy styl życia „Owoce w szkole” oraz „Szlanka mleka”, 2 autorskie programy radzenia sobie ze stresem „Uspokój się” i „Jak radzić sobie ze stresem”. Szkoła wychodziła ponadto do uczniów z bogatą ofertą zajęć pozalekcyjnych.

(dowód: akta kontroli str. 143-198)

Dyrektor Szkoły Elżbieta Wiewióra wskazała ponadto, że treści dotyczące profilaktyki narkomanii zawarte są w treściach kształcenia z przyrody (klasa IV) i wychowania do życia w rodzinie (klasa VI).

(dowód: akta kontroli str. 295-296)

Na realizację działań profilaktycznych Szkoła nie poniosła w okresie objętym kontrolą żadnych wydatków ze środków własnych.

(dowód: akta kontroli str. 115)

Realizacja programu „Spójrz inaczej” w dwóch klasach w każdym roku finansowana była ze środków Miejskiego Programu Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych oraz Przeciwdziałania Narkomanii. W roku szkolnym 2012/2013 Szkole przyznano kolejne dwie płatne realizacje tego programu.

(dowód: akta kontroli str. 104, 199)

W okresie objętym kontrolą zakończono ponadto realizację dwóch programów badawczych⁷ zrealizowanych przez doktorantów Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy na zlecenie Krajowego Biura do Spraw Przeciwdziałania Narkomanii w ramach wspierania badań naukowych związanych z Krajowym Programem Przeciwdziałania Narkomanii na lata 2006-2010.

(dowód: akta kontroli str. 146)

W Szkole prowadzona była również świetlica socjoterapeutyczna BORPA oraz zapewniono cotygodniowe dyżury psychologów dla rodziców.

(dowód: akta kontroli str. 203-211)

⁷ „Badanie skuteczności autorskiego programu wspomagania rozwoju psychospołecznego dzieci odrzuconych przez rówieśników w klasie szkolnej” oraz „Wspomaganie rozwoju psychospołecznego wśród dzieci z trudnościami w realizacji wymagań programowych”.

Dyrektor Szkoły Elżbieta Wiewióra wyjaśniła, że działania profilaktyczne skierowane do rodziców dotyczyły głównie profilaktyki nikotynowej, co wiązało się z potrzebami Szkoły w tym zakresie. W październiku 2010 r. rodzice zaproszeni byli na debatę dotyczącą dopalaczy. W Szkole stosowane były następujące formy informowania rodziców o podejmowanych działaniach profilaktycznych: informacje na stronie internetowej, informacje przekazywane na zebraniach z rodzicami, zeszyty korespondencji i informacje prasowe.

(dowód: akta kontroli str. 104, 118)

Na tablicy ogłoszeń Szkoły umieszczonej przy pokoju pedagoga wywieszone były m.in. dane teleadresowe organizacji, do których można zwrócić się o pomoc w związku z uzależnieniem.

(dowód: akta kontroli str.200-201)

W działalności profilaktycznej Szkoły nie wykorzystywano materiałów zaproponowanych przez Ministerstwo Edukacji Narodowej w opracowaniu pt: „Profilaktyka używania nowych narkotyków tzw. dopalaczy przez młodzież. Oferta działań profilaktycznych adresowanych do dyrektorów szkół, kadry pedagogicznej, rodziców, uczniów oraz organów prowadzących”, nie włączono do SPP tematyki związanej z nowymi środkami odurzającymi, a pedagodzy szkolni nie zostali przeszkoleni w tematyce dopalaczy,

(dowód: akta kontroli, str.115)

Dyrektor Szkoły Elżbieta Wiewióra wyjaśniła m.in., że w związku z niestwierdzeniem w Szkole przypadku używania, posiadania i rozprowadzania przez uczniów środków odurzających nie widziano potrzeby intensyfikacji działań profilaktycznych poza przyjętymi w Szkolnym Programie Profilaktyki i Programie Wychowawczym Szkoły. Ponadto wskazała, że Szkoła korzystała z oferty Powiatowej Stacji Sanitarno-Epidemiologicznej w Bydgoszczy dotyczącej organizacji bezpłatnych szkoleń dla nauczycieli w zakresie profilaktyki nikotynowej, realizowała we współpracy z tą Stacją programy profilaktyczne wykorzystując materiały zamieszczone na www.gis.gov.pl, ściśle współpracowała z Policją, a na radzie pedagogicznej w dniu 20 października 2011 r. zachęcono nauczycieli do korzystania z różnorodnych materiałów edukacyjnych i szkoleniowych zawartych na stronie www.ore.edu.pl.

(dowód: akta kontroli str. 115)

W dniu 18 października 2010 r. dyrekcja, pedagodzy, niektórzy rodzice i uczniowie klas szóstych Szkoły uczestniczyli w debacie pt. „Dopalacze i inne zagrożenia dla młodzieży” zorganizowanej przez rady osiedlowe Szwederowa i Górzyskowa przy współudziale Szkoły i rejonowego gimnazjum.

(dowód: akta kontroli str. 202)

Po zakończeniu lat szkolnych 2009/2010, 2010/2011 i 2011/2012 dokonywana była ewaluacja SPP, którą dokumentowano w sprawozdaniach (raportach) z realizacji programu profilaktyki sporządzanych przez pedagoga szkolnego. W raportach tych przedstawiono ilościowe rozliczenie zadań zaplanowanych w aneksach do SPP. W raporcie z ewaluacji z roku 2010/2011 nie wskazano zrealizowanych w tym roku zajęć w ramach programu „Spójrz inaczej” oraz udziału w programie „Uwolnijmy dzieci od dymu tytoniowego”, które to zadania wynikały z SPP.

(dowód: akta kontroli str. 212-223)

Raporty nie przedstawiały ewaluacji SPP pod kątem osiągnięcia rezultatów, tj. celu głównego SPP i aneksów do SPP, jak również nie przedstawiały wyników zastosowania narzędzi ewaluacyjnych przewidzianych w SPP, koncentrując się jedynie na rozliczeniu zrealizowania zadań. Niemniej jednak w latach szkolnych 2010/2011 i 2011/2012 na bieżąco wykorzystywano narzędzia ewaluacji przewidziane w SPP, tj. informacje zwrotne od nauczycieli, rodziców i uczniów, obserwacje zachowań uczniów, plebiscyty życzliwości i niechęci, konkursy dla uczniów, ankiety i analizy dokumentów szkolnych. Ponadto w pracy wykorzystano raporty z badań doktorantów.

(dowód: akta kontroli str.212-259)

Raport z ewaluacji za rok 2011/2012 kończył się przedstawieniem wniosków do dalszej pracy.

(dowód: akta kontroli str.221-223)

Ustalone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie stwierdzono następujące nieprawidłowości:

1. Zapisy dotyczące zajęć z zakresu profilaktyki narkomanii zamieszczone w 4 z 76 dzienników lekcyjnych objętych badaniem skorygowane zostały w sposób niezgodny z wymaganiami § 22 ust. 3 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 19 lutego 2002 r. w sprawie sposobu prowadzenia przez publiczne przedszkola, szkoły i placówki dokumentacji przebiegu nauczania, działalności wychowawczej i opiekuńczej oraz rodzajów tej dokumentacji⁸, zwanego dalej „rozporządzeniem MENIS z 19.02.2002 r.”, tj. bez dokonania wpisu właściwych danych kolorem czerwonym, bez wpisania daty i złożenia czytelnego podpisu przez osobę dokonującą sprostowania. I tak:
 - w dzienniku klasy 6f zapis „Oświecenie Ziemi w pierwszych dniach astronomicznych pór roku” naniesiony pod datą 6 grudnia 2010 r. jako temat zajęć dla przedmiotu godzina wychowawcza skorygowany został poprzez przekreślenie i naniesienie kolorem niebieskim zapisu „Jak się ustrzec przed nałogami (papierosy, alkohol, narkotyki)” bez daty i podpisu osoby dokonującej sprostowania,
 - w dzienniku klasy 5b zapis „Pomagam innym” naniesiony pod datą 23 maja 2012 r. jako temat zajęć dla przedmiotu godzina wychowawcza skorygowany został poprzez przekreślenie i naniesienie kolorem niebieskim zapisu „Ujemne skutki nałogów (palenia, spożycie alkoholu, zażywanie narkotyków)” bez daty i podpisu osoby dokonującej sprostowania,
 - w dzienniku klasy 6c nieczytelny zapis naniesiony pod datą 22 marca 2012 r. jako temat zajęć dla przedmiotu godzina wychowawcza skorygowany został poprzez przekreślenie i naniesienie kolorem niebieskim zapisu „Ćwiczenia, scenki – namawianie i odmawianie palenia papierosów (znajdź inne rozw.)” bez daty i podpisu osoby dokonującej sprostowania,
 - w dzienniku klasy 4e zapis „Prac. literack. po przeczytaniu lektury” naniesiony pod datą 9 grudnia 2011 r. jako temat zajęć dla przedmiotu język polski skorygowany został poprzez przekreślenie i naniesienie kolorem niebieskim zapisu „Spotkanie z policjantem – Co to są używki?” bez daty i podpisu osoby dokonującej sprostowania.

(dowód: akta kontroli str.260-264)

⁸ Dz. U. Nr 23, poz. 225 ze zm.

Zgodnie z § 22 ust. 2 i 3 rozporządzenia MENIS z 19.02.2002 r. sprostowania błędów i oczywistej omyłki w pozostałej dokumentacji przebiegu nauczania, działalności wychowawczej i opiekuńczej dokonuje osoba, która taki błąd lub omyłkę popełniła lub dyrektor szkoły lub placówki albo osoba przez niego upoważniona na piśmie do dokonania sprostowania, a sprostowania dokonuje się przez skreślenie kolorem czerwonym nieprawidłowych wyrazów i czytelne wpisanie kolorem czerwonym nad skreślonymi wyrazami właściwych danych oraz wpisanie daty i złożenie czytelnego podpisu przez osobę dokonującą sprostowania.

Dyrektor Szkoły Elżbieta Wiewióra oraz Wicedyrektorzy: Gabriela Kilisz i Przemysław Kotłowski wyjaśnili m.in., że błędny sposób korygowania wynikał z mylnej interpretacji istniejących przepisów oraz ważnych korekt.

(dowód: akta kontroli str. 102, 221-223)

Uwagi dotyczące
badanej działalności

Najwyższa Izba Kontroli zwraca ponadto uwagę na uzupełnianie po czasie zapisów w dokumentacji szkolnej. W dwóch dziennikach pozalekcyjnych zapisy odnoszące się do profilaktyki uzależnień uzupełnione zostały w trakcie kontroli.

2.2. Podejmowanie działań interwencyjnych

Opis stanu
faktycznego

W latach szkolnych 2010/2011 i 2011/2012 na terenie Szkoły nie miały miejsca zdarzenia dotyczące używania, posiadania lub sprzedawania środków odurzających przez uczniów, stąd też nie wystąpiła konieczność podjęcia działań interwencyjnych.

(dowód: akta kontroli str. 119)

Ustalone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie nie stwierdzono nieprawidłowości

2.3. Organizacja i udzielanie pomocy psychologiczno-pedagogicznej

Opis stanu
faktycznego

Pomoc psychologiczno-pedagogiczna w Szkole na rzecz uczniów, ich rodziców i nauczycieli była w latach szkolnych 2010/2011 i 2011/2012 udzielana na zasadach określonych w rozporządzeniach: Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 7 stycznia 2003 r.⁹ i Ministra Edukacji Narodowej z dnia 17 listopada 2010 r.¹⁰ w sprawie zasad udzielania i organizacji pomocy psychologiczno-pedagogicznej w publicznych przedszkolach, szkołach i placówkach, przez dwóch pedagogów szkolnych oraz dwóch psychologów szkolnych.

(dowód: akta kontroli str. 291)

W okresie objętym kontrolą w Szkole nie udzielano pomocy psychologiczno-pedagogicznej w przypadkach zagrożenia uzależnieniem.

(dowód: akta kontroli str. 103, 291)

Współpraca Szkoły z pracownikami Poradni Psychologiczno-Pedagogicznej nr 2 w Bydgoszczy polegała głównie na badaniach ukierunkowanych na eliminowanie zachowań niepożądanych u dzieci, konsultacjach i rozmowach psychoedukacyjnych dla rodziców i nauczycieli, wprowadzeniu oferty dla rodziców („Warsztaty dla dobrych rodziców”) cyklicznych spotkaniach pedagogów i psychologów szkolnych z zespołem trudności wychowawczych działającym w tej poradni, uczestnictwie nauczycieli w warsztatach dotyczących zachowań niepożądanych uczniów.

(dowód: akta kontroli str. 104)

⁹ Dz. U. Nr 11, poz. 114. - rozporządzenie obowiązywało do 31 stycznia 2011 r.

¹⁰ Dz. U. Nr 228, poz. 1487 - rozporządzenie weszło w życie w dniu 1 lutego 2011 r.

Ustalono
nieprawidłowości

Ocena częściowa

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie nie stwierdzono nieprawidłowości

Najwyższa Izba Kontroli ocenia pozytywnie mimo stwierdzonych nieprawidłowości działalność w badanym obszarze.

IV. Uwagi i wnioski

Wnioski pokontrolne

Przedstawiając powyższe oceny i uwagi wynikające z ustaleń kontroli, Najwyższa Izba Kontroli, na podstawie art. 53 ust. 1 pkt 5 ustawy z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli¹¹, wnosi o:

1. Zapewnienie rzetelnego prowadzenia dokumentacji szkolnej.
2. Rozważenie wprowadzenia zmian w Szkolnym Programie Profilaktyki polegających na zapewnieniu spójności dokumentacji, wprowadzeniu mierzalnych celów, większego stopnia konkretyzacji działań i ich form.

V. Pozostałe informacje i pouczenia

Prawo zgłoszenia
zastrzeżeń

Wystąpienie pokontrolne zostało sporządzone w dwóch egzemplarzach; jeden dla kierownika jednostki kontrolowanej, drugi do akt kontroli.

Zgodnie z art. 54 ustawy o NIK kierownikowi jednostki kontrolowanej przysługuje prawo zgłoszenia na piśmie umotywowanych zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, w terminie 21 dni od dnia jego przekazania. Zastrzeżenia zgłasza się do dyrektora Delegatury NIK w Bydgoszczy.

Obowiązek
poinformowania
NIK o sposobie
wykorzystania uwag
i wykonania wniosków

Zgodnie z art. 62 ustawy o NIK proszę o poinformowanie Najwyższej Izby Kontroli, w terminie 15 dni od otrzymania wystąpienia pokontrolnego, o sposobie wykorzystania uwag i wykonania wniosków pokontrolnych oraz o podjętych działaniach lub przyczynach niepodjęcia tych działań.

W przypadku wniesienia zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, termin przedstawienia informacji liczy się od dnia otrzymania uchwały o oddaleniu zastrzeżeń w całości lub zmienionego wystąpienia pokontrolnego.

Bydgoszcz, dnia grudnia 2012 r.

Najwyższa Izba Kontroli
Delegatura w Bydgoszczy

Kontroler
Karolina Lahutta
specjalista k.p.

Dyrektor
Jarosław Wenderlich

.....
Podpis

.....
Podpis

¹¹ Dz.U. z 2012 r., poz.82

